

ОСНОВНІ СКЛАДОВІ ОЦІНКИ КЛЮЧОВИХ ПОКАЗНИКІВ ЕФЕКТИВНОСТІ УПРАВЛІННЯ ЗАКЛАДАМИ ВИЩОЇ ОСВІТИ

MAIN COMPONENTS OF THE KEY PERFORMANCE INDICATORS ASSESSMENT OF HIGHER EDUCATION INSTITUTIONS MANAGEMENT

У статті розглянуті основні складові оцінки ключових показників ефективності управління закладами вищої освіти. Наведені результати досліджень ролі ключових показників ефективності, які поєднують розуміння значущості минулих подій в постійних змінах та вдосконаленнях процесу ефективного управління закладами вищої освіти. Проведений історичний екскурс ключових показників ефективності, які мають являтися флагманом для прийняття управлінських рішень керівництвом університетів. Проаналізовано види управлінських якостей для менеджерів закладів вищої освіти, що є необхідною складовою процесу ефективного управління ними та мають стати значущими факторами в оцінці діяльності університетів. Досліджені деякі показники ефективності в системі вищої освіти провідних країн світу щодо їхніх KPI. Висвітлено проблему нестачі фахівців з питань ефективності управління у сфері вищої освіти та непрактичності регулярних схем управління в університетській сфері.

Ключові слова: ключові показники ефективності, заклади вищої освіти, управління ефективністю, індикатори ефективності, фактори підвищення ефективності, ефективність ЗВО, вища освіта, оцінка діяльності ЗВО, ефективність діяльності закладів вищої освіти, менеджмент вищої освіти, оцінка ефективності.

The purpose of the study is to analyze, systematize and substantiate the main components of the assessment of key performance indicators of higher education institutions. Today, Ukraine needs to identify aspects that will fully and comprehensively allow us to understand the state of affairs in higher education institutions, in particular the effectiveness of their management. Therefore, the direction that should be investigated at the current stage of our country's development is highlighted, namely, the main components of the assessment of key performance indicators of higher education institutions. To conduct the outlined study, methods of analysis and synthesis were used, which allowed us to analyze, systematize and substantiate the main components of the assessment of key performance indicators of higher education institutions. The article considers the main components of the assessment of key performance indicators of higher education institutions. A large number of studies of the role of key performance indicators are presented, which combine an understanding of the significance of past events in constant changes and improvements in the process of effective management of higher education institutions. A historical excursion was conducted into key performance indicators, which should be the flagship for making management decisions by university management. The types of management qualities for managers of higher education institutions were analyzed, which are a necessary component of the process of effective management of them and should become significant factors in assessing the performance of universities. Some performance indicators in the higher education system of leading countries of the world were studied in relation to their KPIs. The problem of the shortage of specialists in the field of management effectiveness in higher education and the impracticality of regular management schemes in the university sector were highlighted. Therefore, knowledge of the problems of universities and assessment of their activities in accordance with the proposed conceptual framework are important. The country's new economic, social, and cultural planning thus made universities a leading figure.

Key words: key performance indicators, higher education institutions, performance management, performance indicators, factors for improving performance, efficiency, HEI efficiency, higher education, assessment of HEI performance, efficiency of higher education institutions, higher education management, performance assessment.

УДК 373.1:37.014.5

DOI: <https://doi.org/10.32782/dees.15-22>

Каламан О.Б.¹

д.е.н., доцентка,
професорка кафедри менеджменту,
Міжнародний гуманітарний університет,
Одеса

Зеркіна О.О.²

к.е.н., доцентка,
доцентка кафедри економіки
і міжнародних економічних відносин,
Міжнародний гуманітарний університет,
Одеса

Kalamana Olga

International Humanitarian University,
Odessa

Zerkina Oksana

International Humanitarian University,
Odessa

Постановка проблеми. Сьогодні в нашій країні розгорнута активна дискусійна полеміка щодо питань вищої освіти. Свої думки та професійні судження щодо необхідності та напряму її реформування має кожен працівник сфери освіти. Нажаль, такий процес не супроводжується професійним аналізом ситуації, що склалася, та дослідженням показників, які б всебічно відобразили стан справ в цій сфері. Але логічно потребують виявлення аспекти, які повноцінно та всебічно дозволять досягнути стан справ в закладах вищої освіти, зокрема ефективності управління ними. Тому виокремлюються напрям, що має бути досліджений саме на сьогоднішньому етапі розвитку

нашої країни, а саме, основні складові оцінки ключових показників ефективності управління закладами вищої освіти.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Питання ефективності управління закладами вищої освіти є визначальними для формування успішної системи вищої освіти не лише в Україні, але й за кордоном. Тому аспекти ефективного функціонування закладів вищої освіти розглядаються у працях багатьох українських дослідників. Так, Калініна Л. М., Топузов О. М., Лапінський В. В. досліджували факторну модель оцінювання ефективності управління закладом освіти та її практичне застосування та представили застосування

¹ ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-5586-7654>

² ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-2500-3959>

цієї моделі як відкритої керованої системи. Іншими науковцями Анісімовою О. М., Прігуновим О. В. проведено дослідження щодо ключових показників діяльності в системі забезпечення якості діяльності закладів вищої освіти як засобу адаптації освіти до змін. Але і інші українські вчені приділили значну увагу дослідженню діяльності ЗВО, зокрема, до них можемо віднести І. О. Вакарчука, Б. М. Данилишина, Т. С. Ігнатенката та ще багато інших визнаних науковців. Але питання, пов'язані із основними складовими оцінки ключових показників ефективності управління закладами вищої освіти ще не є достатньо досліджені, що і обумовило обраний напрям нашої наукової праці.

Постановка завдання. Метою дослідження є аналіз, систематизація та обґрунтування основних складових оцінки ключових показників ефективності управління закладами вищої освіти.

Виклад основного матеріалу дослідження. Ключові показники ефективності (КРІ) – це найповніші цілі будь-якої організації, які спрямовують діяльність менеджерів на те, щоб зробити їх досяжними. Вони настільки важливі, що в літературі вони вважаються важливими для покращення якості та досягнення цілей.

Існує велика кількість досліджень ролі ключових показників ефективності, деякі з яких наведені нижче. Д. Губерт постулював, що «без загального розуміння минулих подій не буде постійних змін і вдосконалень» [1]. Отже, без оцінки ефективності на основі ключових факторів і показників не буде постійних змін і покращення якості університетів, оскільки основна функція управління полягає в оцінці ефективності для застосування та досягнення основних стратегій. В організації оцінка ефективності є однією з неодмінних потреб університетів. Джозеф Фіксель стверджує, що для вибору ключових індикаторів слід спочатку врахувати потреби організації та виробників вигоди. Потім ключові показники та цілі будуть стабільними та визнаними. Нарешті, їх слід використовувати в зручній моделі оцінки продуктивності [2].

Ключові показники ефективності є керівництвом для прийняття рішень для університетів. Наприклад, була зроблена спроба ранжувати університети Освітньою радою США. На початку 1970-х років також була зроблена спроба розробити національні показники для порівняння університетів, коледжів та їхніх програм, які включають «Рейтинг програм Ph.D», «Класифікацію Карнегі» та «Класифікацію Гормана для програм магістратури та доктора філософії». Відтоді термін «індикатори ефективності» було введено в урядовий розділ вищої освіти в Європі, що стало основою для появи показника ефективності в усьому світі [3].

Відповідаючи на запитання «Чи існують відповідні кількісні індикатори ефективності?», Гай Кріс заявили, що «щодо класифікації потенційних

індикаторів, необхідно запропонувати вступну структуру для дослідження швидкості та межі інтернаціоналізації» [4]. Дослідження, проведені Департаментом освіти, науки і технологій [5], показали, що інтерес до показників ефективності в системі вищої освіти зростає в деяких країнах, зокрема в Австралії.

Антоніо Лопес-Вільєгас зі співавторами вводить два види управлінських якостей для менеджерів: «Технічні навички» та «Загальні навички» [6]. Джаліл Акса і Мухаммад Сармад стверджують, що територія та приміщення (тобто матеріально-технічне забезпечення) також є значущими факторами в оцінці діяльності університету [7]. Іншим чинником, пов'язаним з університетами, є планування навчального плану, що включає організацію низки викладацьких і навчальних заходів для створення улюблених змін у поведінці учнів та оцінювання швидкості досягнення цих цілей [8].

Досліджуючи деякі показники ефективності в системі вищої освіти Великої Британії, Бірч Ентоні Гарольд, аналізуючи дані університету Лох-Боро, показав, що КРІ відіграють дуже важливу роль у регулярному зборі даних про освіту та моделях використання внутрішнього навчання [9]. Стосовно «показників ефективності та посадових осіб дистанційної освіти» Ш. Дуг та Дж. Гомес дійшли висновку, що «системи вищої освіти в усьому світі знаходяться під ретельним наглядом людей, і держава та дистанційна освіта викликають велике занепокоєння» [10].

Деякі інші дослідження вказують на системи дослідження та інформацію в СМІ як на інші важливі показники в оцінюванні університетів [11]. Так, Фанг Фанг запропонував відповідну модель показників ефективності оцінки електронної бібліотеки [12]. А. Ферейдун класифікував ключові показники для оцінки університетів у трьох основних категоріях: внутрішній, зовнішній і прикладний [13]. М. Кейв детально описав розширення індикаторів на практиці за допомогою критичного аналізу у вищій освіті системи [14].

Існують також інші дослідження КРІ в університетах. Наприклад, Майкл Доленс та Дональд Норріс [15], застосовуючи КРІ у прийнятті стратегічних рішень, пропонує 9-етапний метод для визначення та дотримання КРІ у світлі стилю процесу стратегічного проектування та описує його застосування та результати в Бенедиктинському університеті. Намагаючись інтерпретувати КРІ, Роберт Коллін також стверджує, що поточна економічна та політична ситуація вказує на те, що поточні політики у вищій освіті формуються на основі обмежених даних, які, як наслідок, призводять до невідповідних рішень [16]. Тому для прийняття обґрунтованих рішень потрібні інші КРІ і змінні. Таким чином, дані є дуже важливим показником в оцінці діяльності університетів.

Після перегляду відповідної літератури було знайдено КРІ і змінні щодо університетів. Першим дослідницьким запитанням було: «Які КРІ підходять для оцінки діяльності університетів певного регіону?» Відповідно до аналізованої літератури, фактори були знайдені та піддані голосуванню серед вибірки. Після аналізу даних за допомогою статистичних тестів 10 показників із 53 змінними були перевірені для оцінки університетів. Це було зроблено таким чином, що дані були розраховані за допомогою поворотної матриці компонентів, і 10 із 15 факторів були розпізнані та підтверджені.

Щодо другого питання: «Яку концептуальну основу можна запропонувати для оцінки діяльності сучасних університетів певного регіону?», була створена концептуальна основа. Було також розроблено другу структуру з 9 факторами, включаючи «площа та приміщення, дослідження та наукові журнали, ІКТ, зв'язок, випускники, соціальні та культурні послуги, публікація журналу, невикладацькі працівники, фінансові справи, викладачі».

Щодо першого фактору «площа та приміщення», підтвердженого із високим значенням коефіцієнта кореляції, як зазначає Джаліл Акса і Мухаммад Сармад, це один із факторів, що впливають на задоволеність студентів. Території бувають різних типів: культурна зона, дослідницька зона, лабораторна зона, офісна зона, освітня зона, спортивна зона [7].

Що стосується другого фактору «дослідження та наукові журнали» з ще вищим показником кореляції, пов'язана література деяких країн світу, таких як Нідерланди (початок 1980-х), Англія (1979), Австралія (1986), Франція та США (з 1910) і Німеччина (з 1976 р.) розглядалися як «проведення наукових лекцій, проведення конференцій, відвідування конференцій, публікації викладачів, розширення джерел бібліотеки та доступу до банків даних».

Третій фактор «Процеси» також був фокусом деяких досліджень. Так, Масімо Бусін [17], наприклад, акцентував увагу на тому, як покращити процеси для менеджерів, які визначають КРІ.

Четвертий фактор «освіта та технології», підтверджений на високому рівні коефіцієнта кореляції, узгоджувався з результатами деяких досліджень [18; 19]. П'ятий фактор «культурні та соціальні послуги» узгоджується з висновками деяких інших, наприклад, Німіши Вандан зі співавторами [20], які вважають, що КРІ є корисними вимірюваннями для оцінки продуктивності та планування розвитку культурного та соціального розвитку надаваної послуги.

Шостий фактор «викладацький склад» і восьмий «співробітники» підкреслюються як найцінніший капітал будь-якої організації. Вони є науковими співробітниками та їхня продуктивність

є дуже важливим фактором для оцінки ефективності. Доповідь Інституту проектного менеджменту і проведене дослідження також узгоджуються з цим твердженням [21].

Сьомий і дев'ятий фактори «студенти та випускники», відповідно, узгоджуються з дослідженнями А. Ферейдун [13]. Десятий фактор «фінансові справи» також є дуже значущим фактором в оцінці ефективності університетів, що було зазначено Дж. Рубінсоном та М. Пфайффером [22].

Висновки. Варто відзначити, що проведене дослідження, як і багато з наведених, стикалося з деякими обмеженнями, такими як нестача фахівців з питань ефективності управління у сфері вищої освіти та непрактичність регулярних схем управління в університетській сфері. Тому наступним напрямом нашого дослідження може стати сучасний підхід до оцінки діяльності університетів. Таким чином, важливо зазначити, що університети в усьому світі вступають у період безмежного хаосу, який зростає протягом останніх років. Так, вища освіта втратила ознаки сталого розвитку та стабільності. Отже, знання проблем закладів вищої освіти та оцінка їхньої діяльності відповідно до запропонованої концептуальної основи є важливими. Нове економічне, соціальне та культурне планування в країні зробило університети таким чином провідною фігурою сучасного світу. Що і підтверджує необхідність в своєчасному аналізі, систематизації та обґрунтуванні основних складових оцінки ключових показників ефективності управління закладами вищої освіти.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Hubert D. Non-Maxwellian velocity distribution functions and incoherent scattering of radar waves in the auroral ionosphere. *Journal of atmospheric and terrestrial physics*. 1984. № 46(6-7). P. 601–611.
2. Fiksel J. Designing resilient, sustainable systems. *Environmental science & technology*. 2003. № 37(23). P. 5330–5339.
3. Borden D. L. et al. Three-jet final states and measuring the gamma gamma width of the Higgs boson at a photon linear collider. *Physical review. D. Particles and fields*. 1994. № 50(7). P. 4499–4507.
4. Guy Ch. Quality time. *Communications Engineer*. 2005. № 3(1). P. 36–39.
5. Department of Education. National Strategy for Mathematics, Science and Technology Education in General and Further Education and Training. Creative Education. 2001. Vol. 13(3). URL: https://www.westerncape.gov.za/text/2003/strategy_math_science_fet.pdf (дата звернення: 24.12.2024).
6. Mateu-Pérez R., Escobedo-Peiro P., García-Baldán M., Flores Buils R. Personal development of future teachers through resilience, emotional development and well-being using experiential learning. *Journal of Education for Teaching*. 2024. P. 1–16. DOI: <https://doi.org/10.1080/02607476.2024.2433648>.

7. Aqsa J., Sarmad M. Empowering leadership and the role of work-related curiosity in employee job crafting behavior: the role of low gender egalitarianism. *The Learning Organization*. 2024. № 31(6). P. 1008–1030.
8. Huang J., Hsieh F., Chang Y. Ch., Tiede M. On the two rhotic schwas in Southwestern Mandarin: When homophony meets morphology in articulation. *Phonetica*. 2023. № 81(1). P. 43–80. DOI: <https://doi.org/10.1515/phon-2022-0036>.
9. Birch A. H. Political integration and disintegration in the British Isles. *George Allen & Unwin*. 1977. 180 p.
10. Doug Sh., Gomes J. Performance indicators and university distance education providers. *Journal of Distance Education*. 1998. № 13. P. 1–20.
11. Forest J. JF, Kinser K. Higher Education in the United States: An Encyclopedia. *Bloomsbury Publishing USA*, 2002. 831 p.
12. Fang F. Crown-level mapping of tree species and health from remote sensing of rural and urban forests. Graduate Theses, Dissertations, and Problem Reports. *West Virginia University*. 2019. 87 p. DOI: <https://doi.org/10.33915/etd.4068>.
13. Fereydoon A. Qualitative Indicators for the evaluation of universities performance. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*. 2010. № 2(2). P. 5408–5411.
14. Cave M. The use of performance indicators in higher education: The challenge of the quality movement. *Jessica Kingsley Publishers*, 1997. 280 p.
15. Dolence M. G., Norris D. M. Using Key Performance Indicators to Drive Strategic Decision Making. *New directions for institutional research*. 1994. № 82. P. 63–80.
16. Collin R. E. Field theory of guided waves. *John Wiley & Sons*. 1990. 50 p.
17. Busin M. A new lamellar wound configuration for penetrating keratoplasty surgery. *Archives of Ophthalmology*. 2003. № 121(2). P. 260–265.
18. Kalamani O., Bondarenko, S., Telovata M., Petrenko N., Yershova O., Sagan O. Management of Digital and Intellectual Technologies Integration in Education Informatization. *TEM Journal*. 2023. Vol. 12 (3). P. 1645–1657.
19. Okulicz-Kozaryn W., Kalamani O. How to manage universities in Asia, East Europe and North America based on the preferences of students? *Food Industry Economics*. 2019. № 11. P. 88–97. DOI: <https://doi.org/10.15673/fie.v11i4.1551>.
20. Vandan N. et al. Assessment of doctors' knowledge regarding tuberculosis management in Lucknow, India: A public-private sector comparison. *Public health*. 2009. № 123(7). P. 484–489.
21. Steven S.J. et al. Design of bifunctional antibiotics that target bacterial rRNA and inhibit resistance-causing enzymes. *Journal of the American Chemical Society*. 2000. № 122(21). P. 5230–5231.
22. Rubinson J., Pfeiffer M. Brand key performance indicators as a force for brand equity management. *Journal of Advertising Research*. 2005. № 45. P. 187–197.